

Eýran... Režim, rewolýusiýa we aýal

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 25 январа, 2025

Eýran... Režim, rewolýusiýa we aýal EÝRAN... REŽIM, REWOLÝUSIÝA WE AÝAL



Režim bu gezek jemgyýetçilik we ideologik taýdan ýara alman çykyp bilmez...

*Tähranda 13-nji sentýabrda «ahlak polisiýasy» tarapyndan tussag astyna alynandan soň reanimasiýa düşen Mahsa Amininiň 16-njy sentýabrda aradan çykmagy ýurtda gahar-gazaba ýol açdy / **Fotosurat: AFP***

Häzir bolup geçýän wakalar ne geçen baş ýyldaky ýaly zerur protestlere, ne-de 2009-njy ýyldaky «Ýaşyl hereket» gozgalaňyndaky ýaly syýasy tolgunşyga meňzeýär.

Eger Eýranyň Reşt şäherinde ýaşy gartaşan aýal bürenjegini çykaryp köçä çykmaga milt edip bilýän we «Režimiň başyna ölüm!» diýip gygyrýan bolsa, bu protestler medeni-jemgyýetçilik öwrülşiginiň gelip ýetendigini aňladýar. Bu protestler döredilen wagtyndan bärki eýran režiminiň tebigatyny we dini liderden soňky geçiş döwrüne gönükdirilen taýýarlyklary gönüden-göni täsiri astyna almagy taýdanam iň howplusydyr.

Ýaş kürt gyzy Mahsa Amininiň ölümi fundamental ideologik ganatyň eýran halkynyň pehlewî režimine garşy rewolýusiýasyny ogurlap, ony ysalam ramkasyndaky ideologik režime öwrenenden

bäri eýran jemgyýetinde açylan ýaralary täzeden ganatdy. Eýranyň häzirki režimi dini basyş alyp barýar, munuň özi basyşlaryň iň howplusy we zorluklysydyr. Ol iň köp haky iýlen we azatlygy «dula bakdyrylan» aýal-gyzlara gödek daraýar.

Milli diskriminasiýa syýasaty sebäpli kürtçe adyndan mahrum edilen Mahsa Amini dawasyndaky iň howply zadam iki hili tragediýanyň mysalyny görkezýänligidir.

Birinjisi, esasanam režimiň täzeden başlangyç döwrüne, ýagny 80-nji ýyllara döndürmäge dyrjaşýan eýranly köp aýal-gyzyň ýagdaýyny görkezmegi.

Ibrahim Reisi prezident bolan gününden bäri ilkinji gurluşyny täzeden gazanan häzirki režimiň tebigatyna laýyk dini lider saýlanmagy üçin taýýarlyk görülýär.

Bulam eýranly aýallary Muhammet Hateminiň, Hasan Ruhaniniň, hatda Mahmud Ahmedinejadyň döwründe gazanan käbir ýeňillikli hukuklaryny ýitirmek howpuny abandyrýar.

Şeýle-de, Eýrany döwrüň zerurlyklary bilen magnawy identifikasiýasyny integrasiýalaşdyryp bilen zamanabap we kognitiw mümkinçilikleriň bolan ýurdunda ideologik güýjüni gaýtadan dikeltmek üçin göreşýän režim Owgan Talibanyňa meňzeş modeli täzeden durmuşa geçirmäge dyrjaşýar.

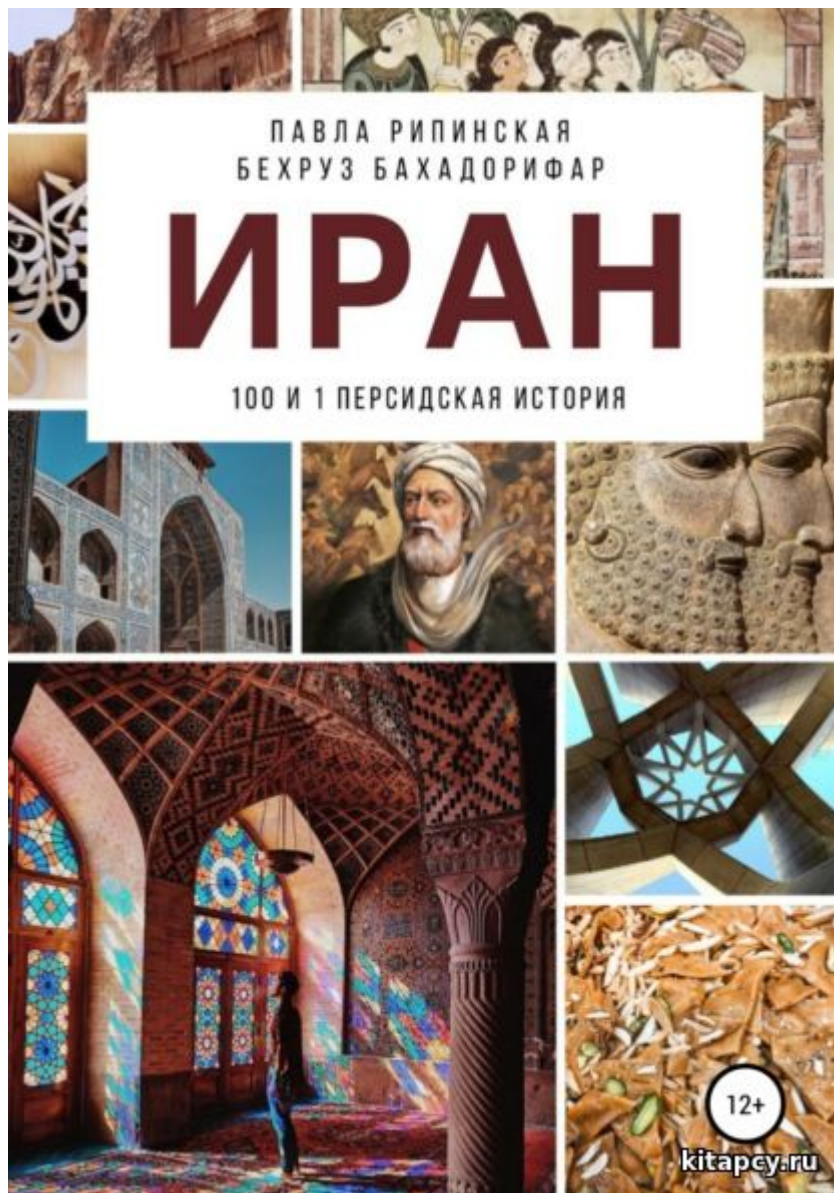
Ikinji tragediýa bolsa, Mahsanyň ýa-da beýleki ady bilen Žinanyň kürtlerdir araplar ýaly ikinji düzümlerine garşy milletçilikli we dini diskriminasiýa syýasatyny ýöredýän merkezi ýurtda kürt bolmagy.

Bular özlerini ikinji derejeli raýatlar hökmünde-de görenoklar.

Olar uly halklardan bolan bir zenanyň eýe hak-hukuklaryna-da eýe däl.

Emma režimi sarsygna salan zat gynalmalara uçrap aradan çykan Žina Amininiň tragediýasynyň döwlet derejesindäki tragediýa öwrülmegidi.

Munuň özi Eýranyň köp şäherinde tokaý ýangyny ýaly tutaşyp, bürenjek atynma mejburiýlygyna garşy halk gozgalaňyny gorjalady.



Bu ýagdaý režimiň ideologik parametrleriniň birine gönüden-göni howp abandyryandygy üçinem howply bolup durýar.

Başa dolanyp geler bolsak, ilkinji günden bäri protestleriň köpüsiniň käbir syýasy sloganlary öňe tutýandygy we öz ugurlary bilen çäklenýän öňki zerur protestlerden tapawutlylykda syýasy-jemgyýetçilik kwalifikasiýasyny gazandy. Režimk halky penjesine gysyp alma müddetinde milli ýa-da sebitleýin faktory ulanýardy.

Emma bu protestler eýranlylaryň owalky ähli sebitleýin, dini we etniki ýakynlyklaryny aşyp, öňki režimi agdarma şygary astynda birleşen wagtynda eýran rewolýusiýasyny guran ilkinji protestlerine iň ýakyny bolup biler.

Munuň özi häzirki režimiň protestleri gözegçilik astynda saklamagyny kynlaşdyrar we bulary basyp ýatyrmak üçin çäklendirilmedik güýje ýüz urmaga mejbur bolar.

Galyberse-de, bu bolup geçýän wakalar režimiň içerki gurluşyny

täzeden düzýän we rewolýusion režimiň üçünji tapgyryny başlamaga taýýarlanýan wagtynda partlady.

Režim sosial-ideologik mantygyny, syýasy ýönelmelerini ret edýän dürli gatlaklardan emele gelen köpçülige sözüni ýöredýän we gözegçiligi diňe diýdimzorluk arkaly üpjün edip bilýän ideologik-harby azlyga öwrüldi.

Esaslandyryjy dini lideriň döwründen soň doglan täze nesil bar we bu nesil häzirki dini lideriň döwründe gönüden-göni režime garşy çykýandygyny aýdýar.

Bu nesliň üçünji dini lider bilen aňsat oňşup gidibermegi mümkin däl. Hususanam täze lider mirasdüşerlik (nesilden-nesle) arkaly başa geçäýse dagy soňunynyň näme bilen gutarjagynyň bellisi ýok.

Şu sebäpli režimiň başýapynja gozgalaňyny basyp ýatyraýmagy ähtimalam bolsa, ulanjak gara güýji we tutha-tutlugy gutulgysyz ýagdaýda täze tolgunşyklaryň döremegine getirer.

Emma režim bu gezek jemgyýetçilik we ideologik taýdan ýara alman çykyp bilmez.



Mustafa FAHS.

24.09.2022 ý. Publisistika